

Голас Радзімы

№ 36 (1298) ВЕРАСЕНЬ 1973 г. ВYДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ ГОД ВYДАННЯ 18-ТЫ ЦАНА 2 КАП.

Выдавецтва «Мастацтва»
Красная плошча, 9
Мінск

НЕАЦЭННЫ СКАРБ

Самадзейныя артысты танцавальнага ансамбля Палаца культуры Магілёўскага завода штучнага валакна на Краснай плошчы ў Маскве. Фота В. ДУБІНКІ.

ГАВОРАЦЬ, што нехта з амерыканскіх мільянераў пасля ўдачы не без пафасу сказаў: «Адбярэце ў мяне ўсё, але пакіньце толькі нашу сістэму, і я зноў стану мільянерам!»

У справядлівасць такога сцвярдзення можна верыць і не верыць, бо не адзін мільянер у Злучаных Штатах аказаўся банкрутам.

Калі ж па аналогіі, але без штучнага пафасу, сказаць: «Адбярэце ў савецкіх людзей усё, пакіньце толькі дружбу, якой з'яднаны народы СССР, і яны застануцца моцнымі і непераможнымі!» — у праўдзівасць гэтых слоў паверыць кожны. Паверыць, бо докажам гэтага з'яўляецца і пражытая намі гісторыя, і кожны сённяшні дзень. Дружба наша вытрывала ў польмі вялікіх бітваў з ворагамі Радзімы, сцэментавалася энтузіязмам і самзадачнасцю піянераў пабудовы сацыялістычнага грамадства, загартавалася ў цяжкія пасляваенныя гады, калі ўсё трэба было пачынаць на пустым месцы. Яна квітнее і дае добры плён у наш час, калі савецкі народ ажыццяўляе рашэнні XXIV з'езда КПСС.

Аб дружбе гавораць самыя высокія, узнёслыя і вельмі простыя словы. Нам хочацца

зварнуць увагу на звычайныя яе праяўленні, і таму мы пачнём з простага прыкладу.

У адным з жніўскіх нумароў газеты «Звезда» на першай старонцы была змешчана невялікая заметка — «На літоўскія нівы». Расказвалася ў ёй аб справах звычайных у нашым жыцці. Сяляне двух раёнаў — Астравецкага ў Беларусі і Свенчаніскага ў Літве — жывуць не толькі як добрыя суседзі: іх адносіны вызначае шчырая дружба. Адной з характэрных рысаў гэтай дружбы з'яўляецца ўзаемадапамога. У пацвярджэнне прыведзены такі факт. Пяць камбайнераў беларускага саўгаса «Падольскі», скончыўшы жніво ў сваёй гаспадарцы, з машынамі адправіліся дапамагаць суседзям — убіраць ураджай у літоўскі саўгас «Запаветы Ільіча». Хлопцы папрацавалі добра: скасілі і абмалацілі збожжа на плошчы звыш 100 гектараў. Тады ж на палю Варэнскага і Шальчынінскага раёнаў дапамагалі малаціць збожжа 10 камбайнераў з Воранаўскага раёна.

Вось і ўвесь змест заметкі. Заходні журналіст, прывыкшы да сенсацыі, здзіўлена пацісне плячыма: гэта, маўляў, не матэрыял для газеты ды яшчэ на першую паласу. Які-небудзь «свядомы вызвольнік» пачне

зларадна бурчэць: «Бачыце, Беларусь працуе на літоўцаў! Дзе ж тут роўнасць нацый?»

Але адкінем здзіўленне заходняга журналіста і злараднасць нацыяналіста-«вызвольніка» і прачытаем заметку без прадузятасці. Так, гэта не сенсацыя, а самая звычайная з'ява. Аднак яна характэрна толькі для такога грамадства, дзе ўсе людзі роўныя, бо без роўнасці няма дружбы.

Хлебароб прыйшоў на дапамогу хлебаробу. У імя чаго? Можна беларускі калгас ці саўгас скарыстаў няўпраўку літоўцаў і добра зарабіў на гэтым? Не, дапамога была бескарыслівай. Дык што тады кіравала беларусамі? Пачуццё дружбы — можна адказаць каратка і проста.

Наша дружба бескарыслівая і чыстая, пазбаўленая меркантильнасці і эгаізму. Яе не вымераць ніякай мерай, бо яна не мае цаны. Яе не параўнаеш ні з чым, бо яна можа быць роўнай толькі такому ж узаемнаму пачуццю і такой жа беззаветнасці ўчынкаў.

Дружба савецкіх народаў — гэта не спадчына старога ўкладу дарэвалюцыйнай Расіі, а зусім новы набытак. Яна нарадзілася на спрыяльнай глебе сацыялізму ў сумеснай барацьбе народаў нашай краіны за пабудову новага грамадскага

ладу. Будаўніцтва ж новага грамадства, інтэрнацыянальнага ў сваёй аснове, было б немагчымым без цеснага супрацоўніцтва і ўзаемнай дапамогі. Кожны народ, кожная нацыя ў СССР жывуць не самі па сабе. Лепшае ў эканоміцы, навуцы, культуры, дасягнутае адной нацыяй, становіцца здабыткам усіх. І наадварот, асобная савецкая нацыя для свайго развіцця выкарыстоўвае дасягненні ўсіх нацый і народнасцей Савецкага Саюза.

Вось чаму звычайны факт узаемавыручкі суседніх беларускіх і літоўскіх калгаснікаў набывае сімвалічнае значэнне. З такіх фактаў і падзей саткана сацыяльная панарама кожнага дня нашага жыцця. Каб не былі нормай, няпісаным законам адносіны добраўсудства і ўзаемавыручкі ў вялікім і малым, наўрад ці справілася б наша краіна з цяжкасцямі леташняга года, выкліканымі неспрыяльнымі кліматычнымі ўмовамі. Каб дружба нашых народаў была абстрактным прапагандысцкім лозунгам, як гэта намагаюцца даказаць розныя заходнія «знаўцы» савецкай рэчаіснасці, а не арганічнай патрэбнасцю душы кожнага грамадзяніна СССР, ці ўзнік бы, як фенікс, з руін землятрэсення Ташкент!

Летась, у цяжкі засушлівы

год, Беларусь па-брацку падзялілася з іншымі рэспублікамі хлебам і бульбай. «Свядомыя вызвольнікі» ўволю пазубаскалілі з гэтага братэрскага акта беларусаў. Шыпелі праз радыёстанцыі, што Беларусь рабуюць, што нас эксплуатае Масква, што гэта — каланіяльная палітыка Расіі. А мы і сёння з гордасцю ўспамінаем ланканічныя словы тэлеграм з падзякай нашаму народу за падтрымку ў бядзе і высокую свядомасць, успамінаем хвалючы мійтынг ля Кургана славы і перадачу працоўным Беларусі звышпланавых аўтамабіляў, прысланых Горкаўскімі машынабудаўнікамі.

Розным «вызвольнікам» і «саветолагам» ніколі не зразумець простае ісціны: суровыя выправаванні, якіх было няма на нашым шляху і якія яшчэ, напэўна, будуць наперадзе, не ўносяць разлад у нашу братэрскую сям'ю.

З чыстай і жывацорнай крыніцы дружбы чэрпае і беларускі народ. Імкнучыся абылцаць ленінскую нацыянальную палітыку, нацыяналісты на ўсіх скрыжаваннях крычаць аб эксплуатацыі беларускага народа іншымі народамі Савецкага Саюза. «Беларусь рабуюць!» — галосіць яны.

[Заканчэнне на 2-й стар.]

НАУРАД ці каму трэба даказаць, наколькі карысныя мёд, воск, пчаліны яд. Ды і іншыя ствараемыя пчоламі прадукты: матачнае малачко, пчаліны клей-праполіс — у рэкламе не маюць патрэбы. Аднак вывучэнне гэтых рэчываў актыўна працягваецца, і даследчыкі знаходзяць усё новыя і новыя прыемныя сюрпрызы.

У апошні час усё большую ўвагу вучоных прыцягвае перга (пылок з мёдам). Кветкавы пылок, сабраны пчоламі, — ежа багоў, амброзія! А дакладней, пчаліны хлеб, крыху кіславатыя крупіны, што нагадваюць па смаку сухія фрукты. Гэта кладоўка многіх каштоўных харчовых і лячэбных сродкаў. Тут сабраны азоцістыя рэчывы, амінакіслоты, вугляводы, ферменты, вітаміны, гармоны — 27 мінеральных рэчываў, з якіх складаюцца жывыя клеткі. Уласціваці пылка вывучаны яшчэ недастаткова, але ўжо цяпер ясна, што ён знойдзе самае шырокае выкарыстанне ў медыцыне.

Да гэтага часу гаворка ішла аб высокай каштоўнасці прадуктаў, якія атрымліваюць ад пчалы, але яна мае непараўнана большае

МЁД І ЎРАДЖАЙ

эканамічнае значэнне як апыляльнік больш за 150 сельскагаспадарчых культур, плодowych дрэў, дзікіх траў, драўняных і хмызняковых раслін.

Падлічана, што ад рэалізацыі мёду і воску пчалярства дае штогод даход прыкладна на 200 мільёнаў рублёў. Агульны ж даход, які атрымліваюць у краіне ад апылення раслін пчоламі, штогод дасягае прыкладна 2,5 мільярда рублёў. Устаноўлена, што расходы на арганізацыю апылення раслін пчоламі ў 10—15 разоў перакрываюцца коштам дадатковага ўраджаю і вяртаюцца гаспадаркам у той жа год.

Незаменныя пчолы як насякомыя-апыляльнікі ў цяпліцах, дзе вырошчваюцца агуркі і таматы. Так, знаходзячыся «на службе» ў цяпліцах саўгаса «Кісялевічы» і калгаса імя ХХІІ з'езда КПСС Бабруйскага раёна, пчолы прынеслі за сезон кожнай гаспадарцы па 150 тысяч рублёў гадавога даходу.

Над праблемамі развіцця пчалярства працуюць вучоныя розных профіляў. Цэлыя канструктарскія бюро праектуюць пчаліныя «гараджкі», а інжынеры аснашчаюць іх сучаснай тэхнікай. Значны ўклад уносяць у гэту справу і супрацоўнікі аддзела пчалярства Беларускага навукова-даследчага інстытута бульбы і плодагародніцтва. Нядаўна тут закончана вельмі цікавая работа: вызначаны меданосныя рэсурсы ўсіх абласцей Беларускай ССР.

На тэрыторыі нашай рэспублікі шмат меданоснай расліннасці. І па «букету» нектару яна вельмі багатая. Але складанасць заключаецца ў тым, што меданосныя раскіданы невялікімі ўчасткамі і зацвітаюць у розны час. Трэба навучыцца правільна выкарыстоўваць гэту кармавую базу. Данія, атрыманыя вучонымі, і дадуць магчымасць абгрунтаваць перспектывы план развіцця і размяшчэння пчалярства ў рэспубліцы і распрацаваць маршруты вандровак пасек для найбольш эфектыўнага выкарыстання меданоснай расліннасці. Гэтыя мерапрыемствы абяцаюць павысіць прадуктыўнасць пасек на 25—30 працэнтаў.

Дарэчы, вопытныя пчаляры і цяпер двойчы, а то і тры разы за сезон перавоззяць свае пасекі да масіваў меданосных раслін: вясной — на вярбу, крушыну, маліну, у чэрвені — на белую канюшыну, у жніўні — на верас і атаву лугоў. Па 30—40 кілаграмаў мёду ад сям'і штогод атрымліваюць пчаляры А. Князеў з саўгаса «Круча» Круглянскага раёна, А. Машлякевіч з калгаса «40 год Кастрычніка» Столінскага раёна, Н. Мышкавец з калгаса імя Леніна Петрыкаўскага раёна і іншыя.

Прадуктыўнасць пасек на сорок працэнтаў залежыць ад племянной работы. Таму вучоныя-пчаляры правялі шматгадовыя даследаванні па параўнаўчому вывучэнню бялагічных і гаспадарчарыска-карысных асаблівасцей пчол розных парод. Атрыманыя даныя і шырокая вытворчая праверка найбольш перспектывных парод пчол на калгасных і саўгасных пасеках рэспублікі далі магчымасць распрацаваць у 1972 годзе ўпершыню ў СССР навукова-абгрунтаваны план пароднага раяніравання пчол.

Мясцовая цёмная лясная пчала вызначаецца высокай зімаўстойлівасцю, пладавітасцю, устойлівасцю да хвароб і прадуктыўнасцю, а ва ўмовах грэчкава-верасавага тыпу ўзятку яна не ведае сабе роўных. Каб захаваць у чысціні мясцовых цёмных пчол як зыходны матэрыял для далейшай селекцыйнай работы, па прапанове інстытута Савет Міністраў БССР устанавіў запаведны рэжым на пчол у Бярэзінскім дзяржаўным запаведніку, Белавежскай пушчы і ў радыусе 20 кіламетраў вакол Брэсцкага пчолагадальніка.

Між іншым, за работу па ахове мясцовых пчол арганізацыйны камітэт ХХІІІ Міжнароднага кангрэсу па пчалярству ўзнагародзіў аддзел пчалярства Беларускага навукова-даследчага інстытута бульбы і плодагародніцтва сярэбраным медалём.

Найбольш універсальнай для БССР аказалася карніка (карпацкая і краінская папуляцыя), якая вызначаецца добрай зімаўстойлівасцю, інтэнсіўна выкарыстоўвае лугаканюшыны і грэчковы медазбор і толькі на верасе ўступае мясцовым лясным пчолам.

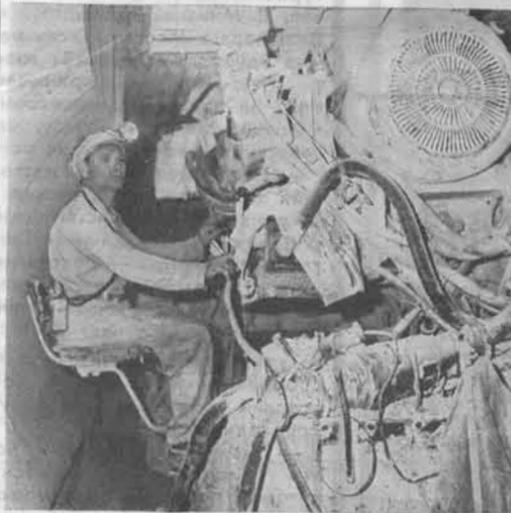
Вучоныя інстытута рэкамендуюць шырока ўкараняць карніку на пасеках рэспублікі і для гэтага арганізавалі вывад чыстапародных краінскіх матак на Баранавіцкім пчолагадальніку. Штогод у гадавальніку выводзіцца і рэалізуецца больш як тры тысячы чыстапародных матак, што дае магчымасць павысіць прадуктыўнасць пчаліных сем'яў на 25—30 працэнтаў, а таксама павялічвае эфектыўнасць апылення сельскагаспадарчых культур.

Планам пароднага раяніравання ў выглядзе выключэнняў дапускаецца развядзенне шэрых горных каўказскіх пчол у тых раёнах, дзе сеюць шмат канюшыны, і італьянскіх — у цяпличных гаспадарках.

У апошнія гады ў пчалярстве намяцілася тэндэнцыя да ўзбуйнення прамысловых пчалярных ферм і стварэння новых спецыялізаваных гаспадарак. У многіх месцах меданосныя рэсурсы даюць магчымасць мець буйныя механізаваныя пчалярныя фермы, якія налічваюць звыш тысячы сем'яў. Такія фермы можна мець у гаспадарках, размешчаных побач з Белавежскай і Налібоцкай пушчамі. Гэта дасць магчымасць атрымліваць дзiesiąкі тон каштоўнага ляснога мёду.

Робота навуковых супрацоўнікаў і практычнае пчалярства звязаны непарыўнымі ніцямі. Гэта адчуваецца ў кожнай рабоце, у кожным даследаванні, у кожнай заўвазе вучоных. Таму настолькі жыццёвыя рэкамендацыі пчалярам-практыкам, народжаныя ў лабараторыях інстытута.

Анатоль БАЯРОВІЧ.

Нядзеля 26 жніўня ў нашай краіне адзначаецца як Дзень шахцёра.

Першая шахцёрская зорка над капром у Салігорску ўспыхнула ў сакавіку 1959 года. А праз пяць гадоў салігорцы рапартавалі аб датэрміновым пуску першай чаргі камбіната. Пасля на ўраджай пачалі працаваць другі і трэці руднікі. Сёння на рахунку гарнякоў сотні пройдзеных пад зямлёй кіламетраў. Сотні зорак—сімвалаў працоўных поспехаў — запалілі яны над капрамі, здабыўшы каля 34 мільёнаў тон калійных угнаенняў.

На Украіну і ў Эстонію, Літву і Азербайджан, Грузію і Узбекістан—ва ўсе братнія рэспублікі ідуць з Салігорска саставы з эліксірам урадлівасці. У шахтах кругласутачна грываць падземныя камбайны, бягуць стужкі канвеераў з чырванаватай пародай. Штодзённа салігорскія шахцёры выдаюць яе на-гара каля 90 тысяч тон. Дзень і ноч дзейнічаюць і ўзбагачальныя фабрыкі, якія перапрацоўваюць руду, «надзяля-

юць» яе здольнасцю павышаць урадлівасць палёў.

У 1975 годзе салігорскія калійшчыкі павінны даявесці выпуск угнаенняў да 8 мільёнаў тон. І яны робяць усё для таго, каб з гэтай задачай справіцца, даць палям як мага больш каштоўных угнаенняў.

НА ЗДЫМКАХ:

1. Юныя салігорцы падносяць кветкі перадавой эмене майстра А. КУЗУЕВІЧА з шостага ўчастка першага рудаўпраўлення.
2. Здабычу руды вядзе памочнік машыніста Г. БАГІН.
3. У дыспетчарскім пункце першага рудаўпраўлення. Працуе дыспетчар Н. МАЛІНОУСКАЯ.

НАШЫ КАРЭСПАНДЭНТЫ ПАВЕДАМЛЯЮЦЬ

ОРДЭРЫ ВЫДАЕ КАЛГАС

— Вось ордэр і ключы ад кватэры, — старшыня калгаса імя Суворова Вілейскага раёна Павел Падарэнка паціскае руку механізатару Аляксандру Верамею і жадае: — Шчаслівага наваселля!

У гэтыя дні ўладальнікамі добраўпарадкаваных кватэр сталі трактарысты Канстанцін Мамай і Сымон Чарнецкі, загадчыца жылёлагадоўчай фермы Галіна Тонкавіч і іншыя хлебаробы калгаса. Яны пасяліліся ў прасторных двухпавярховых дамах, пабудаваных за кошт гаспадаркі.

Разам са старшынёй мы крочым уздоўж вуліцы новага пасёлка, засаджанай фруктовымі дрэвамі:

— Тут зона жыллой забудовы. Узведзены ўжо чатыры шматкватэрныя дамы. Побач — кантора калгаса, кабінет дзіцячай асветы, сярэдняя школа, двухпавярховы будынак камбіната бытавога абслугоўвання. У нашым камбінаце ёсць швейная і абутковая майстэрні, у гэтым жа памяшканні гасцініца, стало-

вая, цырульня. У вёсцы два магазіны. Хутка прыбавяцца новыя забудовы, і нашу вуліцу ўжо не адрозніш ад гарадской.

М. СІКЕВІЧ.

ПАГЛЫБЛЯЕЦА ПАЛЕСКАЕ ВОЗЕРА

Сярод бяскарыных балот Палесся раскінулася Чырвоное возера. Раней звалася яно Князь-возерам і славілася незвычайна багатымі ўловамі рыбы і разнастайнай дзічынай. Гэта на яго лёд у гады Вялікай Айчыннай вайны садзіліся цяжкія транспартныя самалёты з Вялікай зямлі, дастаўляючы партызанам боепрыпасы, адзенне, прадукты.

І вось у апошнія гады возера пачало мялець літаральна на вачах. Прычына — асяданне на дне вадаёма глею і сапрапелю — каштоўнага арганічнага рэчыва. У возеры зменшыліся запасы рыбы, менш стала і птушак, што хаваліся сярод зараснікаў аэру ды чароту.

Але людзі не пакінулі во-

зера на волю лёсу. Меліяратары Жыткавіцкага будаўніча-мантажнага ўпраўлення меліярацыі ўзяліся правесці ачышчальныя работы на Чырвоным возеры і значна паглыбіць яго. Карысць пры гэтым двайная. Па-першае, будзе выратавана адно з прыгожых азёраў краю і папоўнены яго прыродныя багаці, па-другое, сельская гаспадарка раёна атрымае тысячы тон каштоўнага арганічнага ўгнаення — сапрапелю.

Наступленне на глей і зараснікі ідзе ўжо другі год. Магутныя зямснарады па сталёвых пульпаправодах гоняць глей з дна возера на палі. Ужо ачышчаны некалькі першых гектараў. Цэлымі днямі імчацца па дарозе аўтамашыны, якія адвозяць сапрапелі на палі аддаленых гаспадарак. Акрамя жыткавіцкіх хлебарабаў, каштоўнае арганічнае ўгнаенне з ахвотай бяруць калгасы і саўгасы Калінавіцкага, Петрыкаўскага і Мазырскага раёнаў.

Ачышчальныя работы меліяратары пачалі таксама на возеры Вечар, што на Любаншчыне.

У. АЛЬГЕРЧЫК.

У бярозавым гаі.

Фота У. ДАГАЕВА.

БЕЛАРУСЬ НАМ СТАЛА РОДНОЙ

У вышэйшых навучальных установах Беларусі навучаецца вялікая група студэнтаў з Кубы, ДРВ, Афганістана, Балгарыі, Эфіопіі, Сірыі, Самалі, Бірмы. Карэспандэнт звярнуўся да некаторых студэнтаў-выпускнікоў Беларускага політэхнічнага інстытута і папрасіў іх адказаць на наступныя пытанні:

1. Якое самае яркае ўражанне вы атрымалі за час навучання ў БПІ?

2. Вашы нажаданні беларускім сябрам?

3. Вашы планы на будучыню?

НГУЕН ВАН ЗАН (ДРВ):

19 чэрвеня для мяне было самым шчаслівым днём. Пасля многіх тыдняў работы пры дапамозе выкладчыкаў я паспяхова абараніў дыпломны праект на тэму «Прасава цэх Мінскага завода электраададзільнікаў з прадукцыйнасцю 650 тысяч камплектаў электраададзільнікаў «Мінск-6» у год» і атрымаў званне інжынера-механіка. Гэта падзея з'яўляецца самай радаснай у маім жыцці.

Перад намі, маладымі спецыялістамі, вялікая і адказная задача — аднаўленне народнай гаспадаркі радзімы пасля разбуральнай вайны. Я і мае сябры будзем добры працаваць, каб інстытут заўсёды ганарыўся сваімі выпускнікамі.

ФРЭДЖ ТАХАР (Туніс):

На першае пытанне адказаць цяжка, бо за час майё вучобы ў БПІ ўражанняў было вельмі многа. Незабўныя ўспаміны засталіся ў мяне ад падарожжа на аўтапаездзе «Дружба». Наша падарожжа прысвячалася 100-годдзю з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна. У ім удзельнічалі прадстаўнікі 48 краін свету.

Хутка праляцелі шэсць гадоў вучобы. І мне асабліва радасна ўсведамляць, што я — першы выпускнік сярод туніскіх студэнтаў, якія вучацца ў Мінску. Але гэта накладвае на мяне і вялікую адказнасць: у час работы дома будзе бачна тая падрыхтоўка, якую я атрымаў у БПІ, калі на справе дзевяццацца прымяніць свае веды.

Па-першае, я выказваю вялікую ўдзячнасць усім выкладчыкам за тры гады, якія яны мне далі. Асабліва мне хацелася б падзякаваць кіраўніку майго дыпломнага праекта Васілю Чабатарову за каштоўныя парады, якія дапамагалі мне паспяхова закончыць работу над дыпломам.

Па-другое, я жадаю вялікіх поспехаў беларускім сябрам у іх вучобе і працы, хачу, каб дружба паміж беларускімі і замежнымі студэнтамі была яшчэ больш цеснай.

Пасля атрымання дыплама я вярнуся ў Туніс. Мяне ўжо чакае работа. Я атрымаў запрашэнне на месца галоўнага тэхнолага механічнага цэха. Сваёй работай і ведамі, атры-

манымі ў Савецкім Саюзе, я буду садзейнічаць развіццю прамысловасці сваёй радзімы, каб яна ператварылася ў індустрыяльную краіну.

Я назаўсёды застануся прыхільнікам міру і дружбы паміж народамі і заўсёды буду змагацца за справядлівасць.

БАРТЭЛЕМІ РЫКАРДА (Куба):

Самае яркае ўражанне зрабіла на мяне першая экзаменацыйная сесія. Я меў вялікі разрыў паміж вучобай у тэхнікуме і інстытуце (4 гады). Было вельмі цяжка, але я ўсё ж здаў сесію на «добра» і «выдатна».

Я хачу выказаць глыбокую ўдзячнасць усім тым, хто дапамагаў мне і маім сябрам вучыцца і жыць у Савецкім Саюзе. Гэта супрацоўнікі кафедры рускай мовы, тэхналогіі машынабудавання, хлопцы, якія вучыліся і жылі разам з намі. Я і мае таварышы ад усяго сэрца жадаем ім вялікіх поспехаў у рабоце і вучобе, вялікага шчасця.

У мае бліжэйшыя планы ўваходзіць здача дыплума на «выдатна». Калі заіроўна ў будучае, то я хацеў бы прыехаць у СССР яшчэ, каб вучыцца ў аспірантуры.

ТАЕР АМАР МУХАМЕД (Сірыя):

Дабрата выкладчыкаў і іх імкненне, каб усё было зразумела і лёгка, запамніліся больш за ўсё.

На развітанне хочацца сказаць усім савецкім людзям: будзьце шчаслівыя ў жыцці. Жадаю вам новых поспехаў, беларускія сябры, у будаўніцтве камуністычнага грамадства.

Планаў шмат. Буду працаваць на карысць арабскага народа.

ЯРМАНД ТАДЖ МУХАМЕД (Афганістан):

Са шматлікіх маіх уражанняў у БПІ самыя яркія — гэта пачатак навучальнага працэсу — атрыманне заліковай кніжкі (6 верасня 1968 года) і паспяхова абарона дыпломнага праекта на «выдатна» 18 чэрвеня 1973 года.

Ад усяго сэрца я жадаю самага найлепшага ўсім дарагім беларускім сябрам, асабліва малым аднакурснікам, выкладчыкам, кіраўнікам па дыпломнаму праектаванню ад інстытута Е. Яцура і ад СКБ Я. Маркіну, работнікам СКБ за тое, што яны далі мне магчымасць паспяхова выканаць даследчую работу.

ПУТЕШЕСТВИЕ В СТРАНУ БУДУЩЕГО

РАСКАЗЫВАЕМ О ЗЕМЛЯКАХ, КОТОРЫЕ С ГРУППОЙ ДРУЗЕЙ

«РУССКОГО ГОЛОСА» С 16 ПО 22 АВГУСТА ГОСТИЛИ В БЕЛОРУССИИ

В ВЕСТИБЮЛЕ гостиницы «Юбилейная» встречаются разные люди. Только что уехали в аэропорт, чтобы продолжить путешествие по Советскому Союзу, англичане, у входа остановился автобус с итальянцами, под руку с мужем прошествовала в ниспадающих национальных одеждах негритянка, гордо неся на голове полосатый тюрбан. Одни молча расходятся, другие, кивнув, останавливаются, чтобы обменяться несколькими фразами, между третьими завязываются долгие беседы.

К группе земляков-литовцев подходит женщина. Она тоже туристка из Соединенных Штатов. В Минске проезде из Вильнюса в Москву. Услышав, что Эдуард Козловский говорит по-литовски, принимает его за здешнего, советского литовца. Женщина сразу, как говорит, берет быка за рога.

— Настоящая жизнь и настоящая свобода есть только в Америке. Там действительно рай для всех, — начинает она свою проповедь. — Россия нищая страна. Она такой была, такой и осталась. Счастье нужно искать в Америке.

Туристы умолкают, а первым сообразивший что к чему Козловский обрывает случайную собеседницу:

— Кому ты, женщина, все это говоришь? Мне, человеку, который прожил в этом «раю» полвека, исходил и изъездил эту богатую страну вдоль и поперек. На чужом горе строили мы свое благополучие. Во время кризисов голодали и, когда Америка воевала, получали работу. А для тебя, видно, существует только твоя собственная правда. Еще президенты Кеннеди и Джонсон со стыдом признавались, что тридцать миллионов американцев каждый вечер ложатся спать голодными.

Женщина явно не ожидала такой отповеди и, не сразу решив как вести себя дальше, молчала. Козловский же, воспользовавшись ее замешательством, продолжал:

— А что ты знаешь о старой России? Моя мать всю жизнь батрачила у помещика, и я у него за пару сапог работал целый год. Вот и поехал в Америку за тем самым счастьем, о котором ты тут распиналась. Думал ненадолго, а вышло, что только через 50 лет приехал на Родину, да и то туристом.

Боль и горечь прозвучали в словах Козловского: не туристом, а хозяином мог бы быть он на родной земле.

Однако женщина уже была готова к новой атаке.

— Здесь хлеба нет, Советский Союз закупает зерно за границей, — не унималась она.

— Как это хлеба нет? Ты что, в магазины не заходила? — задыхнулся от возмущения Козловский. — Это же в Америке фунт хлеба стоит 40—60 центов, а здесь килограмм не больше 18 копеек. Закупали зерно за границей, когда урожай был плохим, но на ценах это не отразилось. А про высокое качество русского хлеба тебе тоже нужно рассказывать? Ведь здешний хлеб и через неделю после выпечки есть можно, а у нас он сегодня мягкий, а завтра, как камень. В этой стране о здоровье людей заботятся, а не о доходах.

С дыхота туристки уже готова была сползти очередная ложь, только слушать ее было больше некому: земляки разошлись, оставив ее одну в опустевшем вестибюле.

Когда через несколько дней мы возвращались из Хатыни, Эдуард Козловский, наверное, вспомнив и эту женщину, сказал: «Да как они смеют хоть слово плохое про вас сказать?! Вы пережили все муки и несчастья, которые приносит

война, и теперь отстаиваете мир. А то, что вы создали, — настоящее чудо. Ему порадуется каждый честный человек».

Козловский — давний друг нашей страны. В годы второй мировой войны он был моряком. Плавал на американских судах, бывал в Мурманске и Архангельске. Он видел, что ценой огромных усилий, миллионами жизней была оплачена победа советского народа над фашизмом. Сейчас этот человек внимательно следит за всем, что происходит на Родине. Он читает журналы «Огонек», «Вокруг света», газеты «Правда», «Известия», «Голос Родины» и «Голос Радзімы».

— В вашей газете я недавно прочитал «Побег за грани-

сувениров, видно, оставили гости, побывавшие в колхозе до нас. На окнах яркие шелковые шторы, ноги утопают в длинном ворсе ковра, на полированном столе в хрустальных фужерах искрится фруктовый напиток.

О чем думают гости, глядя на все, что их окружает. Ведь мы в белорусской деревне, той самой деревне, которую эти люди покинули много лет назад и уехали на чужбину, не в силах справиться с нищетой, голодом и бесправием. Понятны ли им те огромные перемены, которые произошли на нашей земле?

Выйдя из клуба, мы вновь оказываемся на широкой деревенской улице, проходим мимо большого кирпичного

Эдуард КОЗЛОВСКИЙ (справа) и Василий КОЗИК в Хатыни.

цу», — рассказывал Козловский. — И у нас был похожий случай: сбежал матрос с советского корабля. Сначала, наверное, так и думал, мол, райская жизнь начинается. А на самом деле все не так вышло: языка не знал, работал, где придется, денег мало было. Не выдержал, газеты писали, — застрелился.

— Русским не так-то просто привыкнуть к американскому образу жизни, — продолжал он после паузы. — Приглашают наши старики из Советского Союза то жен, то детей, у многих они здесь когда-то остались. Наследство обещают оставить, дом на их имя переписать. Только не приживаются они у нас, возвращаются домой.

Еще не раз вспоминал Козловский разговор в вестибюле «Юбилейной». Уже перед отъездом он успокаивал себя: «Ничего, скоро сама жизнь прижмет таких «теток». Они же давно пророчат гибель Советскому Союзу, а он с годами только сильнее становится. Стал им поперек горла и визит Брежнева в Америку. Думаете легко им было, когда в честь высокого гостя у Белого дома прозвучал салют!?»

А ВТОБУС с туристами выезжает на улицу колхоза «Новый быт» Минского района. Двухэтажные коттеджи прячутся в зелени садов, асфальтированная лента дороги ведет нас прямо к колхозному двору культуры. Здесь гостей уже ожидает председатель Борис Фунтиков. Он принимает их в своем кабинете, рассказывает о хозяйстве, отвечает на вопросы, а я слушаю его и рассматриваю комнату. Прямо передо мной полка с книгами, за стеклом несколько

здания школы и направляемся к детскому саду. Белоголовые, голубоглазые ребята встречают гостей дружным «добрый день», преподносят букеты пышных астр. Хозяйка показывают свои владения — столовые, спальни, живой уголок с белкой, певчими птичками, рыбами, множеством интересных растений. В зале дети поют и танцуют.

Земляки взволнованы: вот она, та жизнь, о которой они мечтали, за которой поехали в Америку, которой живут теперь белорусы.

— Если бы мы увидели только этих детей, нам уже многое стало бы понятным, — обращается Екатерина Титен к председателю колхоза. Диву даешься, как эта маленькая энергичная женщина в свои 86 лет решила отправиться в такое дальнее путешествие.

— Не удивляйтесь, — как будто читает она мои мысли, — я должна была увидеть, какой стала моя Родина. Я белоруска, но горжусь не только Белоруссией, а всем Советским Союзом, потому что это замечательная страна.

Родители Екатерины Ивановны были бедными крестьянами, но ей удалось получить образование и стать учительницей начальных классов. Окончив учебу, она вернулась в родные Панки на Слонимщине с солидным багажом книг и свободолюбивых идей. Девушка понимала, что против несправедливости надо бороться, и она учила крестьян, как надо жить, а их детей — грамоте. Школа размещалась в старой деревенской хате, кишевшей тараканами. Дети приходили на уроки грязными, пло-

ИЗРАИЛЬ ХОТИНОВЕР в Минске.

хо одетыми. Вскоре Екатерина Ивановна начала, как она говорит, «обращаться по инстанциям», просить денег на постройку новой школы.

— Вот о такой жизни для крестьянских детей я когда-то мечтала, — говорила старушка в детском саду. — Мы видим, как они живут, как танцуют. Разве это не радость, разве не счастье!

Во многих городах и деревнях нашей республики побывали земляки-белорусы. Возвратившись в Минск, они спешили поделиться впечатлениями, рассказать, как им были рады и как хорошо живут их родственники.

Первым появился сияющий Антон Розалюк. Он был по-настоящему доволен своей поездкой.

— Кто бы мог подумать, что в Белоруссии у меня гораздо больше родственников, чем в Америке, — радовался Антон Данилович. — И все эти дяди, двоюродные братья и сестры удивительно душевные люди. Мы с ними беседовали, как будто были знакомы всю жизнь. И знаете, в чем я еще убедился: здесь очень хорошо принимают гостей, умеют и посадить, и угостить.

Провожая сына в Советский Союз, мать просила Антона привезти из родного села горсть земли. Это, пожалуй, и было самой главной причиной, по которой он просил разрешения съездить в деревню Лоск Воложинского района. Ведь он никогда раньше не видел этой деревни и с родственниками только изредка обменивался письмами.

— А вот уезжать от них было трудно, — Антон Данилович как-то сразу погрузился. — С хорошими людьми всегда не хочется расстаться.

Однако больше всего нашего гостя поразила та дружба и взаимовыручка, которые существуют между всеми жителями этой деревни. Он стал свидетелем несчастья: в жаркий летний день, как свечка, вспыхнула чья-то хата. Эта весть очень быстро облетела всех, пожар погасили, не дав огню перекинуться на соседние постройки. Но не это было самым главным. Антона Розалюка буквально потрясло отношение односельчан к пострадавшим. Погасив пожар, они стали обсуждать, чем каждый из них может помочь погорельцам, и тут же эта помощь была оказана.

... Семен Трихонюк мечтал о встрече с Белоруссией 60 лет. В 1912 году, когда закончились строительные работы на фортах Брестской крепости, отец сказал ему: «Вряд ли ты вновь найдешь работу здесь, строить больше нечего. В деревню вернуться — жить негде. Старший брат женился, сестрам приданое, хоть какое-нибудь надо дать. Езжай, сынок, в Америку. Денег заработаешь, может, и нам поможешь». Помочь родным Семен Владимирович не смог. Узнав, что Соединенные Штаты замышляют недобро против Советской России, он отказался идти в армию, занимаясь агитацией, призвал делать то же других. 15 долгих лет просидел С. Трихонюк в тюрьме,

навсегда остался на подозрении у властей. Лишь улучшение советско-американских отношений, которое наступило в последнее время, помогло старому эмигранту приехать на Родину.

В деревне Ротайчицы на Брестчине Семен Владимирович был в гостях у своей сестры Марфы Печко, встречался со многими своими родственниками.

Если коротко передать все, что С. Трихонюк рассказывал в течение нескольких часов, вернувшись из деревни, то выглядеть это будет примерно так: «Раньше в одном доме их жило десять человек, одна комната на всех. У сестры же дом из четырех комнат, дети получили образование, живут и работают в Бресте. У них на всю семью был небольшой огорожок. Сестра со своего приусадебного участка в прошлом году только картошки собрала тридцать мешков. Когда-то весной крестьянам не хватало хлеба, мясo видели только на рождество и пасху. Гости принимали разные родственники, в разных деревнях, и везде столы ломились от еды и питья. Хотел Семен Владимирович найти школу, в которую ходил. Нет ее больше. Деревенские дети учатся в новой».

И отдельно — воспоминания о Брестской крепости.

— Не мог я уехать в Америку, не побывав там. Молва о ее героических защитниках докатилась и до нас. Как помогали им стены, которые еще я когда-то строил?

Семен ТРИХОНИЮК.

гали им стены, которые еще я когда-то строил?

В крепости Семена Трихонюка сразу окружили и сотрудники музея и многочисленные экскурсанты: «Защитников крепости мы видели, — говорили они, — а вот тех, кто ее строил, не приходилось».

Его засыпали вопросами, просили оставить адрес, написать поподробнее все, что он помнит о тех далеких годах.

Семен Трихонюк прошел по мемориальному комплексу, поклонился светлой памяти тех, кто защищал от врага то, что

он строил, кто отдал свою жизнь за счастье людей, за мир на земле.

КОГДА Израиль Хотинвер отправлялся в это путешествие, он назвал его дорогой в прошлое. В Минске он жил до пятнадцати лет, откуда уехал в Америку. Он помнил, что его дом стоял в маленьком переулке недалеко от Губернаторской улицы. Угада, сопровождавшего туристов в экскурсии по городу, старый человек спросил, где эта улица и можно ли на нее попасть. Девушка пожалала плечами и сказала, что нет теперь в нашем городе такой улицы.

Израиль Хотинвер понимал, как трудно ему будет найти место, где он родился, потому что нет больше старого Минска. От того города, который он помнил, осталось только название и место. В Ленинграде, в Киеве, где туристы уже побывали, можно было сравнить старое и новое. В Минске сравнить нечего. Здесь новое все. «Этот удивительный город — символ всего молодого, свежего, что есть в СССР», — сказал И. Хотинвер.

Когда-то в Минске жили родственники жены, но жили ли они, наш земляк не знал. Отискал он их по телефонной книге. Вместе с ними он и побывал возле своего старого дома. Только разве узнаешь теперь те места! Когда-то прямо за огородом начиналось поле, а теперь возвышаются фабричные корпуса. Многоэтажные здания потеснили и сжали со всех сторон деревянные домишки, доживающие свои последние дни.

Родственники Хотинвера тоже живут в новом доме, в просторной квартире.

— Наверно, у вас тут и удобства все есть, и электричеством пользуетесь, и живете по-человечески? — эти вопросы дядя задавал племянникам не всерьез. Он давно понял, что жизнь в Советском Союзе совсем не такая, какой ее пытаются представить там, в Америке.

Соня Гимпелева отдала дяде стихи, написанные ею в Минском гетто во время гитлеровской оккупации. Девушке удалось вырваться из-за колючей проволоки, и она мстила за себя, за своих родных. Командование партизанского отряда наградило С. Гимпелеву боевым орденом.

Израиль Хотинвер пробыл в Минске шесть дней. Уезжая, он оставил нам несколько страничек, которые просил поместить в газете.

«Я помню старую царскую Россию, страну, снискавшую себе известность тюрьмами, виселицами, ссылками, где погибали ее самые лучшие сыны и дочери. Я помню погромы черносотенцев, эксплуатацию и беспросветную бедность народа».

Трудно осознать те великие перемены, которые произошли за годы Советской власти. Вы искоренили все, что было вредным и бесчеловечным в старой России, и сохранили все лучшее и ценное. Не бог и не чудо помогли вам построить новый мир. Мы знаем, какой ценой была завоевана ваша свобода. Все реакционные силы были против молодой Республики Советов, и, к нашему стыду, Америка тогда тоже принимала участие в этом грязном деле. Не удивительно, что вас ненавидят империалисты во всем мире и сейчас. Они видят в вас угрозу своему владычеству, потому что вы показали всем народам, как освободиться от эксплуатации, вы показали им путь, по которому они должны идти к свету.

Когда я ехал в Советский Союз, я думал, что увижу свое прошлое. Но я увидел будущее, будущее всех людей на земле. Когда вернусь в Америку, буду всем рассказывать правду о том, что видел на Родине своими глазами, слышал своими ушами, почувствовал своим сердцем».

Диана ЧЕРКАСОВА.
Фото В. АНДРОНОВА.

СУМЕСНАЯ ПРАЦА ВУЧОНЫХ

Пасляхова развіваецца супрацоўніцтва вучоных Савецкага Саюза і Злучаных Штатаў Амерыкі ў вучэньні і асваенні касмічнай прасторы. Сведчаннем плённасці сумеснай работы з'яўляецца манаграфія «Асновы касмічнай біялогіі і медыцыны».

Аб змесце і значэнні гэтай работы навуковаму аглядальніку Агенцтва друку Навіны Ірыне ЛУНА-ЧАРСКАЙ расказвае адказны рэдактар савецкай часткі рэдакцыйнай калегіі манаграфіі, дырэктар Інстытута медыка-біялагічных праблем Міністэрства аховы здароўя СССР, член-карэспандэнт Акадэміі навук СССР Алег ГАЗЕНКА.

Даследаванне і асваенне касмічнай прасторы аб'ядноўвае велізарную колькасць праблем, якія цікавяць вучоных практычна ўсіх галін прыродазнаўства і тэхнікі.

Праца, стварэнню якой біялагі і медыкі дзвюх касмічных дзяржаў СССР і ЗША прысвяцілі шмат сіл і часу, па задуме аўтараў павінна не толькі суміраваць вынікі праведзеных работ, быць даведачным выданнем, але і раскрываць перспектыву далейшых даследаванняў.

Манаграфія «Асновы касмічнай біялогіі і медыцыны» уяўляе сабой пры тамы, якія змяшчаюць 44 раздзелы, забяспечаныя неабходнай бібліяграфіяй, спасылкамі і ілюстрацыямі. Тры раздзелы напісаны савецкімі і амерыканскімі вучонымі сумесна; астатнія падзелены паміж аўтарамі вучонымі дзвюх краін на парытэтных пачатках.

Першы том змяшчае апісанне касмічнай прасторы як асяроддзя для жывых арганізмаў. Некалькі раздзелаў прысвечана экзібіялогіі — навуцы аб жыцці на нябесных целах, не звязаных агульнасцю паходжання з зямным жыццём. Акрамя тэарэтычных палажэнняў, апісаны метады пошукаў жывых арганізмаў у касмічнай прасторы і на планетах.

Другі том выкладае асновы касмічнай біялогіі. Тут разглядаецца перш за ўсё тое, што мы называем фактарамі касмічнага палёту: уплыў на розныя біялагічныя сістэмы (ад бактэрыі да чалавека), змяненні гравітацыі (бязважкасці), радыяцыі, ультрафіялетавага выпраменьвання і іншых фізічных і хімічных адхіленняў, якія робяць умовы знаходжання ў космасе такімі непадобнымі на зямныя. Толькі глыбокае веданне механізмаў узаемадзеяння арганізма з гэтымі шматлікімі састаўляючымі можа дапамагчы вучоным знайсці метады і сродкі яго аховы ад іх шкоднага, а то і згубнага ўплыву.

Лагічным працягам біялагічнага аспекту вывучэння і асваення касмічнай прасторы з'яўляецца трэці том манаграфіі — касмічная медыцына. Аб'яднанне ведаў і волюты ў гэтай галіне служыць гуманнай мэце: зрабіць палёт чалавека ў космас бяспечным.

Важнейшы раздзел тома: сістэмы жыццезабеспячэння, якія закліканы гарантаваць касманаўту не толькі нармальнае самаадчуванне, але і дастатковую працаздольнасць. Апісаны і розныя прафілактычныя меры, якія дапамагаюць таму, што аказалася найбольш складаным — рэадаптацыі, гэта значыць вяртанню з бязважкасці, да якой касманаўты адаптуюцца даволі лёгка, да зямной гравітацыі. Гэта прыстасаванні для фізічных практыкаванняў у палёце, розныя лекавыя сродкі, рацыёны харчавання і гэтак далей. Вялікая ўвага ўдзелена і праблеме псіхалагічнага забеспячэння касмічнага палёту. Бо псіхічны стан чалавека, яго ўзаемаадносіны, «сумяшчальнасць» з калектывам, у якіх бы ўмовах ён ні працаваў, заўсёды адыгрываюць важную ролю.

Аб'яднала і ўзначаліла гэту велізарную працу рэдакцыйная калегія, складзеная з вядомых вучоных.

— Мы спадзяемся, — гаворыць А. Газенка, — што ў пачатку 1974 года асобна выданні — на рускай і англійскай мовах — выйдучь у свет. Яны будуць абсалютна аўтэнтчныя. Можна не сумнявацца, што манаграфія будзе садзейнічаць прагрэсу касмічных даследаванняў і, акрамя таго, з'явіцца наглядным пацверджаннем важнасці і плённасці аб'яднання намаганняў вучоных розных краін у распрацоўцы важнейшых праблем навукі.

СЯМ'Я РАНДАВЫХ

Мне здалася глыбока сімвалічным тое, што дзеці гэтай чэхаславацкай сям'і носяць рускія імяны: Яраслава і Уладзімір. Імянамі дачкі і сына сям'я Рандавых уславіла вясну памятнага 1945 года, якая прынесла людзям мір. Вайна для гэтых людзей была выпрабаваннем і грамадзянскай мужнасці, і незабыўнага юнацкага каханьня...

А хачу я расказаць пра сям'ю, дзе за гаспадыню наша суайчыніца Ніна Паўлаўна, дзевочае прозвішча якой — Галкава. Родам яна з вёскі Ціхінічы, што пад Рагачовам.

Працавала настаўніцай. У час фашысцкай навалы была вывезена акупантамі ў гітлераўскую нявольню. У канцлагеры Юлісбург насіла нагрудны знак «Ост». Гэта была самая страшная эмблема сярод знакаў «Т», якія насілі чэхі, або знакаў «F», якія насілі французы. Савецкія людзі былі ў фашысцкай Германіі на асобным рэжыме, і ніякія зносіны з імі не дазваляліся.

Аднойчы беларускія дзяўчаты разгружалі каменны вузаль. Тут Ніну Галкаву і спаткаў высокі хлопец з суседняга лагера. Насіў ён знак «Т», і яму было забаронена нават падыходзіць да «чырвоных». Тады Яраслаў Ранда на хлеб выме-

няў знак «Ост», прышый яго да свайго адзення.

Хлеб быў і самым дарагім падарункам для нявольнікаў. Калі малады чэх першы раз наведаў Ніну Галкаву, ён прынёс скібу хлеба.

Не будзем гаварыць пра патаемныя спатканні юнака і дзяўчыны, якія пакахалі адзін аднаго. Каханне патрабуе ахвяр, а ў час тых трагічных падзей — асабліва ахвяр. Надыходзіла вясна 1945 года. Яраслаў Ранда вырашыў збегчы з лагера, бо фашысты мелі намер, адчуваючы сваю гібель, знішчыць усіх мужчын-нявольнікаў. Лінію фронту не ўдалося перайсці. Яраслава ловаць, але ён зной уцякае. Нарэшце, прыходзіць збавенне! Канец вайны!

Сваю каханую хлопец адшукаў з вялікімі цяжкасцямі. Так наша суайчыніца стала жонкай Яраслава Ранды з Чэхаславакіі.

Цяпер сям'я Рандавых жыве на поўначы ЧССР — у горадзе Трутнаў. Каля пайтара мільёна членаў налічвае сёння Саюз чэхаславацка-савецкай дружбы. І сям'я рабочага-камуніста Ранды — Ніна Паўлаўна, Яраслава, Уладзімір — актыўна працуюць у гарадской арганізацыі СЧСД, каб дружба паміж нашымі народамі мацнела з кожным днём.

С. ПАНІЗНІК.

Чым здзівіла, захпіла, узрушыла мяне Сібір? Відаць, сваёй веліччу, магутнасцю, неабсяжнімі прасторамі, багаццем нетраў і багаццем чалавечых душ. Усё ўбачанае падобна на пярэдні край, пярэдні край будучыні. У час вайны я пазнаёміўся з гераічным, стойкім характарам сібіракоў, разам з якімі змагаўся за Радзіму. Тыя ж самыя рысы бачу ў маладых геологах, бурільшчыках, будаўніках, нафтавіках. Мне прыемна было даведацца, што сібіракамі зрабіліся і многія мае землякі — хлопцы і дзяўчаты з Беларусі. Сібір для мяне стала бліжэй. Адчуваю, што ў маёй душы назаўсёды застануцца яе цеплыня, веліч і стрыманая прыгажосць. Так коратка мог бы я выказаць сваё ўражанні аб Сібіры пасля заканчэння Дзён савецкай літаратуры ў Цюменскай вобласці, удзельнікам якіх мне пашчасціла быць.

САМАЙ доўгай аказалася дарога ад Мінска да Масквы, амаль паўсутак, бо поездзе: так было спланавана. У Мінску дождж праводзіў, а ў Маскве сустрэў. Ва Унукаўскім аэрапорце маскоўскі лівень з усіх сіл пагнаўся за нашым рэактыўным птахам Ту-134. Ды дзе там! Праз нейкае імгненне ён ганебна адстаў, з усёй сваёй хмарай-тарай застаўся далёка ўнізе. У самалёце пачуў беларускую гаворку. Знаёмлюся: калгаснік з вёскі Княжыцы Магілёўскага раёна. Сярэдніх год мужчына. Едзе таксама ў Цюменскую вобласць, у Бярозава, наведаць сына, які працуе геологам.

— Глядзі, зямляк, Урал, — звяртаецца да мяне новы знаёмы. — Бачыш, снег на гарах бялее.

Зямля пад намі, там, дзе на ёй не ляжаць воблакі, нагадвае някую геаграфічную карту. Кур'ёрскае нябеснае падарожжа мае і свой мінус. За якія дзве гадзіны мінулі Урал, а нічога не ўгледзелі, і ўспомніць не будзе чаго. Пачынаеш марыць пра поезд, потым пра збытага намі коня ў возе. І, нэрэшце, узнікае запозненне на некалькі стагоддзяў пачуццё зайздасці да таго нястомнага энтузіаста, які гэтыя тысячы кіламетраў пратэпаў упершыню ў лёгкіх лапцях з сякеркай за поясам. Толькі не, калі б дэвалюса выбіраць, прагаласаваў бы ўсётакі за Ту-134 з усім тым, што ён сёння ўвасабляе.

Вечарам у Цюмені дождж, здаецца, дагнаў, калі прызямліліся. І так ён стараўся нас абмацаць, абнохаць, аблізаць, што гэта надалучыла: балазе, у чаканні стаялі аўтобусы. Дождж на самай справе быў тутэйшы, маскоўскі. У гэты вечар, кажучы, ён адзначаў свой месячны юбілей. Пагнаў, пазмываў сена, развёў гразі аж да Ледавітага акіяна і разлічэў, недарэка, што нехта будзе рады яго мокрым святку.

Аўтобусы прывезлі нас да цюменскай гасцініцы «Турыст» і засталіся тут на сталым дзяжурстве.

РАЇЦА абмываецца, не — мыцеца пад дажджавым душам. Калі ўсміхнулася сонца, пэзтэсы пабеглі купляць гумаўя боты. Першай набыла абноўку масквічка Рыма Казакова, за ёю — кіяўчанка Ганна Чубач. Прыклад мужчынам у гэтай справе паказаў кіраўнік дэлегацыі — народны паэт Кабардзіна-Балкарый, лэўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР, сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР Алім Кешокаў.

А дождж сціх. Можна захлапінуць ад здзіўлення, што ў Цюмені сабралася столькі пісьменнікаў: з Масквы, Ленінград, з усіх саюзных рэспублік, а яшчэ з Польшчы, ГДР, Венгрыі, Балгарыі, Румыніі, Чэхаславакіі і Югаславіі. Так, здзіўіўся і знік. Цяпер кіраўнік дэлегацыі будзе мець права сцвярджаць на шматлікіх сустрэчах, што гэта пісьменнікі прывезлі з сабой сонца.

Цюмень — горад прамысловы, горад універсітэцкі, цэнтр велізарнай вобласці, размешчаны ў трохкутніку Урал — Енісей — Паўночны Ледавіты акіяна, цэнтр вобласці з незлічонымі прыроднымі багаццямі, роўных якім няма на нашай планеце.

Першая сустрэча — з рабочым калектывам Цюменскага камвольна-суконнага камбіната. Нашу групу суправаджаюць сакратар парткома камбіната Г. Чурсіна і чамеснік галоўнага інжынера А. Матэлыга. Самесевы цэх. За шклом гуляе белая мяцеліца: змешваюцца віскоза, шэрць і капрон. Нібы зноў глядзіш на воблакі, што ўчора плылі пад намі. У апаратна-прадзільным цэху гул і звон, падобны на рэактыўны. І здаецца, што гэта не цэх, а вялізны салон рэактыўнага лайнера, і ўсе мы, госці, суправаджаючыя і дзяўчаты-прадзільшчыцы, знаходзімся ў незвычайным палёце.

Знаёмлюся з чамеснікам галоўнага інжынера. Аляксандр Матэлыга — з Браншчыны, з Гардзееўскага раёна. Амаль зямляк. Аляксандр Ягоравіч гаворыць, што ведае наш Магілёў. І ведае Магілёўскі завод штучнага валакна: гэты завод дае Цюменскаму камвольна-суконнаму камбінату палавну ўсяе віскозы. Прыемна было мне, магіляўчаніну, ад-

чуваць роднасць з сібірскім горадам і яго прадпрыемствам.

Госці слухалі гаспадароў. Потым гаспадарам захацелася паслухаць гасцей. Выступае вядомая маскоўская паэтэса Рыма Казакова. Не змаўкаюць доўгія ўдзячныя воплескі. Вольга Іпатава чытае вершы на беларускай мове, Ганна Чубач — на украінскай, Юдыта Вайгюнайтэ — на літоўскай, Сіявуш Сарханлы — на азербайджанскай, Рафаэль Сафін — на башкірскай.

— А я таксама пішу, — сказаў пасля літаратурных выступленняў А. Матэлыга. І назваў дзве кнігі пра аўтаматычныя ткацкія станкі для шарсцяной прамысловасці, аўтарам якіх ён з'яўляецца.

На ўспамін аб сустрэчы цюменскай тэкстыльчыцы падарылі кожнаму з нас кніжачку: рознакаляровыя ўзоры касцюмнай тканіны і жаночых драпаў.

Адбылося размеркаванне пісьменнікаў па шасці маршрутах: «Нафта», «Хлеб», «Лес», «Газ», «Запаляр'е» і «Будаўніцтва». Можна пазайздросціць тым, хто едзе ў Запаляр'е: тундра, алёны падымаюцца на рагах сонца, подых Паўночнага Ледавітага акіяна. Кожны маршрут па-свойму цікавы і выдатны, але вы-

Хантыйскі паэт Мікуль Шульгін прывяляе нас, недасведчаных, якія першы раз у Сібіры, — расказвае пра велізарныя багаціцкі поўначы Цюменскай вобласці. Летась, кажа Мікуль Шульгін, я стаяў на беразе возера Саматлор і любавалася буравымі, што ўзвышаліся над вадой. А цяпер там — бетонны дарога, пакладзеная на пясчаны насып. Магістраль пасярэдзіне возера! Дарогі ляглі праз тайгу і багну. Тысячы кіламетраў дарог, тысячы кіламетраў высакавольтных ліній электраперадач!

Словы хантыйскага паэта былі своеасаблівай прадмовай да горада Горнапраўдзінска, які першым сустрэўся на нашым шляху. Пасёлак узнік у 1965 годзе, заклаў яго студэнці будаўнічы атрад. Вельмі ж прыгожы пасёлак. Дамы драўляныя, двухпавярховыя. Глядзіш на іх і, здаецца, адчуваеш пах жывіцы. Усе будынкы, у тым ліку і дом культуры, стаяць пад елкамі і кедрамі, якіх тут не высякалі без патрэбы. Кажучы, што В. Токараву, начальніку нафтаразведчай экспедыцыі, якая размешчана тут, давялося вытрымаць не адну атаку пажарнікаў з-за гэтых дрэў, ды ён не здаўся. А

Аляксея ПЫСІН

У СІБІРСКАЙ, ДАЛЬНЯЙ СТАРАНЕ...

даецца... толькі па аднаму маршруту. Мой — «Нафта», падарожжа па Іртышу і Обі з наведваннем прыбярэжных нафтавых гарадоў і пасёлкаў.

НАЧНЫ поезд Цюмень — Табоўльск. Сёмы вагон — літаратурны, у ім пісьменнікі. Раніцай вітаем з Табоўльска. Наведваем старажытны крэзьмі і краязнаўчы музей. Чым жа быў вядомы ў мінулым Табоўльск? Кайданні звон будзіў лядовую цішыню гэтага краю. Па Табоўльскаму тракту прайшлі на катаргу першыя рускія рэвалюцыянеры-дзекабрысты, сотні змагаюцца за шчасце народа. За 66 гадоў, з 1833 па 1899, гэтую дарогу зведалі восемсот тысяч арыштантаў — ссыльных і членаў іх сямей. У сібірскую ссылку праз Табоўльск ляжаў шлях Чарнышэўскага, Дастаеўскага, Караленкі. Па шляху ў Ілімскі астрог у Табоўльску спыняўся пад канвоем Радзішчаў. Пад двайным гнётам жылі народнасці Поўначы: ненцы, ханты, мансі, селькупы. Царыне асуджаныя малыя народы на поўнае выміранне...

У Табоўльску, на радзіме выдатнага рускага паэта Пятра Яршова, аўтара «Канька-гарбунка», праводзіцца традыцыйнае свята паззіі. На гэтае свята з'явіліся тысячы жыхароў горада. Усхваляваным словам свята адкрывае сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР Алім Кешокаў і прадстаўляе пісьменнікаў. Выступаюць савецкія літаратары і зарубежныя госці. На адкрытай пляцоўцы ля мікрафона маладая беларуская паэтэса Вольга Іпатава.

— Каб палюбіць Беларусь маю мілую, трэба ў розных краях пабываць, — словам вядомай беларускай песні пачынае яна сваё выступленне. Паэтэса чытае вершы на беларускай мове. Глядзіш, з якой увагай яе слухаюць, і адчуваеш вялікае хваляванне. А ў гэты час дзеці з уласцівай ім вынаходлівасцю і энергіяй збіраюць аўтографы. Найбольш спрытныя апынуліся ў прэзідыуме. Каля мяне цялая чародка юных маіх землякоў: з Магілёўшчыны, Гродзеншчыны, Гомельшчыны. Пытаюцца: «А чаму не прыехаў Пятрусь Броўка?»

Тры гадзіны працягвалася свята паззіі, а натоўп не разыходзіўся. Пасля мне давалося чуць размову журналіста абласнога тэлебачання з маскоўскім паэтам Дзмітрыем Кавалёвым. На пытанне, чым вытлумачыць такі вялікі поспех паззіі ў Табоўльску, паэт адказаў: «У горада вялікія традыцыі перадавай грамадскай думкі. Успомнім высланых сюды дзекабрыстаў, яны многае зрабілі, каб пасеяць у гэтым краі разумяне, добрае, вечнае. Пальмяную веру ў перамогу рэвалюцыі неслі большавікі — ленынцы. І добры плён дала культурная рэвалюцыя, якую правяла Савецкая ўлада».

Перасяляюся на цеплаход «Чарнышэўскі».

Дзень добры, Іртыш! Прывітанне табе ад Дняпра, Сожа і Нёмана!

Распарадак на ўвесь тыдзень воднага падарожжа такі: ноччу мы спім — цеплаход ідзе, днём — наадварот. А шкада, гэта ж праспім столькі чужоўных краевідаў! Вядомы польскі пісьменнік Ян Пешхала пакідае каюту і пераходзіць на ўсю ноч на верхнюю палубу: ён спаць не будзе!

цяпер добра: не трэба пасёлак азеляняць.

Самае прыгожае з усяго, што ёсць у Горнапраўдзінску, — гэта дзіцячы сад. Малыя-дзяжурныя сустрэлі пісьменнікаў. Паказалі сваю гаспадарку. Падвялі да самавара і пачалі частаваць чаем. Паднеслі маленькія кошкі з таежнай ягадай марошкы. Тэрыторыя дзіцячага сада — дыван з канюшыны і кветак. У вальерах пад елкамі — трусцы, у асобным «пакоі» — мядзведзіца Машка. Трусцоў, мядзведзіцу, градкі даглядаюць дзеці. Пісьменнікі хутка пасябравалі са сваімі будучымі чытачамі. Вось хантыйская пісьменніца Марыя Багатава расказвае дзецям казку:

— На скрыжаванні сямі рэк жыў хлопчык Хілы са сваёй бабулькай, звалі яе Іма. Гэта былі самыя добрыя, самыя сумленныя людзі, і таму зямля і вада не шкадавалі сваіх дароў для іх, сонца ім дні асвятляла, месяц ім ночы асвятляў, людское зло не ганарыла іх сэрцаў. Бабулька Іма вельмі чытавала сваім унукам...

Агледзіны дзіцячага сада, яго казаннага гарадка з «аэрадромамі» і «падрамамі», «параходамі» і «ракетамі» занялі добрую частку, і «цётка Марыя» паспела расказаць хантыйскую казку пра добрага хлопчыка Хілы і благага чалавека Акі — чорнае сэрца, у якога ад ушчуванняў Хілы ад папрока ветру, лесу, зямлі і вады трэснула, нарэшце, чорнае сэрца і з'явілася новае сэрца, такое, як ва ўсіх людзей сямі лясоў і сямі рэк.

А над Горнапраўдзінскам грывелі верталёты. Тут, у тайзе, яны замяняюць і таксі, і аўтобус, і грузавік. На работу геологі не ходзяць і не ездзяць — лётаюць.

Вечарам у доме культуры адбылася сустрэча з геологамі. Асабліва запаміналася выступленне маскоўскага паэта Уладзіміра Туркіна. Пад уражаннем паззіі ён напісаў верш, прысвечаны дзецям Горнапраўдзінска, і цяпер прачытаў яго.

У ДЗЕЛЬНІКАУ Дзён савецкай літаратуры гасцінна сустракае Ханты-Мансійск. Мы ступілі на зямлю, пра якую ў 1096 годзе летапісец Нестар запісаў для патомкаў расказ Гураці Раговіча Ноўгарадца: «Яко послах отрок свой в Печеру люди, яже суть дань дающе Новугороду; и пришедшо отроку моему к ним, и оттуда в Югру. Югра же людьею есть язык нем, и седят с самоядью на полунощных странах». Юграй альбо Уграй ноўгарадцы называлі паўночную частку Заходняй Сібіры, краіну, што ляжыць на ўсход ад Урала. Цяпер на старажытнай Югорскай зямлі размешчаны Ханты-Мансійская і Ямала-Ненецкая нацыянальныя акругі.

Пісьменнікаў прывітаў чамеснік старшыні выканкома Ханты-Мансійскай нацыянальнай акругі М. Страхуў. Цікавай была гутарка ў акружжы КФСС. Сакратар акружжы Л. Тайлашоў расказаў аб развіцці нацыянальнай акругі, аб перспектывах нафтавай і газавай прамысловасці.

Бурэнне — пярэдні край. У сярэднім па краіне праходжа свідравін на брыгаду складае 13 тысяч метраў за год. З таго часу, як ля возера Саматлор у маі

шасцьдзесят пятага брыгада Норкіна праклала першую разведвальную свідравіну, рэкорды па скораснаму бурэнню былі пабіты дзiesiąты разоў. Званне абсалютнага чэмпіёна краіны захоўвае брыгада Героя Сацыялістычнай Працы Шакшына, яе вынік — 72 тысячы метраў.

БАЦЬКА майго хантыйскага сябра Мікуля Шульгіна ў час Вялікай Айчыннай вайны ўдзельнічаў у вызваленні Магілёва і Мінска. Цяпер мне сталі больш зразумелымі радкі, якія прысвяціў Мікуль бацьку:

Траплялі кулі у мішэнь,
А песні — ў сэрца добрае.

Уявіўся вобраз нястомнага паляўнічага, адважнага воіна, шчырага і сумленнага чалавека, такога, як усе людзі «сямі лясоў і сямі рэк».

А ў горадзе нафтавікоў Сургуце я пазнаёміўся з інструктарам гаркома КПСС Флягонтам Паказанневым. У час вайны ён удзельнічаў у вызваленні Полацка і Віцебска. Ды і многія сібіракі, з якімі я сустракаўся, ведаюць нашу Беларусь, якую давалося ім вызваляць ад фашысцкіх заваўнікаў. Ведаюць і ўважліва сочаць за развіццём яе эканомікі і культуры. Папулярнасцю ў сібірскага чытача карыстаецца творчасць Івана Шамякіна, Васіля Быкава, Івана Мележа, Пятруся Броўкі, Аркадзя Куляшова.

Пасля літаратурнага вечара ў Сургуце да мяне падышоў Віктар Прытыкін. Пачаў размова з таго, што папрасіў перадаць прывітанне беларускаму паэту Анатолю Вярцінскаму, земляку, сябру. Сам ён са Жлобіна. У Беларусь перакладаў нафтаправод праз Сож, Дняпро, Прыпяць, Гарынь і іншыя рэкі. А цяпер воль у Сібіры... Працуе галоўным інжынерам спецыялізаванага ўпраўлення падводна-тэхнічных работ № 3. Разам з ім Леанід і Валерыя Бучковы і яшчэ пятнаццаць гомельскіх хлопцаў.

ЦЕПЛАХОД «Чарнышэўскі» дасягнуў апошняй кропкі нафтавага маршрута, стаў ля прычала ў Ніжнявартаску і пачаў перадаваць нас то аўтобусам, то «страле» на падводных крылах, то верталёту.

Верталёт Мі-4 забраў нашу групу і з гулам-званом панёс над горадам, над тайгой, над азёрамі.

Дык вось ён славуці Саматлор! Гэта ж з самай Цюмені чуюм: Саматлор, Саматлор... Пад верталётам азёры, вялікія і малыя. Буравыя вышкі. І дарогі, дарогі, які павуцінне. Аблятаем возера і спускаемся на яго. А калі больш дакладна — на бетонную дарогу, што пасярэдзіне возера. Вядзе яна да астраўка, на якім буравая.

Саматлор! Галоўны інжынер Ніжнявартаскага ўпраўлення буравых работ А. Канонцаў «уводзіць у курс». Забалачанаць Саматлора менш іншых месца-нараджэнняў Сібіры, бо складае ўсяго 60 працэнтаў, астатнія ж 40 заняты азёрамі. Разгуляцца няма дзе, а бурчыць трэба. Якіх прапаноў не было: асушыць, а потым бурчыць; і наадварот — пракапаць каналы і па іх пусціць плывучыя буравыя ўстаноўкі. Сёй-той раіў бурчыць толькі зімой, калі замерзне. Перамагла ідэя нахільна — накіраванага бурэння. Так нарадзіліся вядомыя саматлорскія кусты, якія ўздуваюць сабой насыпаныя астраўкі сушы, звязаныя паміж сабой лянжывымі і бетоннымі дарогамі, астраўкі, з якіх увесь год вядзецца нахільна-накіраванае бурэнне. Тэхналогія адпрацавана так, што забой дэвалюцыя дакладна, як ракета, у загадзя зададзенае месца. Каб узяць багаціцкі Саматлор — трэба прабурыць некалькі тысяч свідравін. І цяпер гэтай справай заняты каля дзiesiąтка буравых брыгад.

— А што азначае слова Саматлор?

— На мове мансі гэта — «Бярозавае возера», і «Сэрца азёраў», і «Пастка». А мы, — усміхаецца галоўны інжынер, — расшыфруём так: Саматлор — жамчужына нафтавага краю.

Хтосьці з маладых геологаў дадаў:

— Саматлор — гэта маладосць. Любоў узаемная: Саматлор не можа без нас, а мы — без яго.

Пісьменнікі пабывалі на галоўнай помпавай станцыі нафтаправода Саматлор-Цюмень — Альмецьёўска. Пазнаёмліліся з буравымі брыгадамі Лёвіна, Громава, Шакшына, Пятрова і Ягорава. Паглядзелі, як манціруюць буравую.

У маёй запісунай кніжцы засталіся і такія запісы.

Ніжнявартаск — горад маладажонаў. Штогод каля тысячы вяселляў.

Жменя зямлі гераічнага Брэста, даслана ў гільзе ад артылерыйскага снарада, стала дарогай рэліквіяй музея баявой славы ў Ніжнявартаскай школе. Украінская паэтэса Ганна Чубач сустралася на Саматлоры са сваёй песняй «Жураўка»: прывезла яе сюды з Украіны Ніна Бундзя, якая прыехала па камсамольскай пуцёўцы і працуе кранаўшчыцай.

...Бывай, Саматлор! Бывай, Сібір!

Са мной назаўсёды застануцца сустрэчы, знаёмствы, уражанні. У мяне стала больш сяброў.

А Б'ЯДНАННЕ тэлевізійных фільмаў на кінастудыі «Беларусьфільм» самае маладое. У той час, як беларускі кінематограф будзе адзначаць у 1974 годзе сваё пяцідзясяцігоддзе, карціны для малага экрану пачалі стварацца толькі ў апошнія гады. Тым не менш папулярнасць тэлефільмаў у шматмільённай аўдыторыі тэлегледачоў цяжка пераацаніць.

Штовячэрнія сустрэчы з новымі серыямі фільмаў, магчыма для гледача падрабязна сачыць за лёсам герояў вызначаюць асаблівую структуру тэлефільма, набліжанага хутчэй да аповесці, рамана, чым да драмы.

Вопыт савецкіх карцін «Ад'ютант яго правасхадзільства», «Цені знікаюць апоўдні», «Бумбарш», польскіх — «Чатыры танкісты і сабака», «Стаўка, большая за жыццё», англійскага — «Сага пра Фарсайтаў» паказвае, наколькі папулярныя становяцца ў гледача героі тэлефільмаў са значнымі, яркімі характарамі. Псіхалагі гавораць пра феномен «тэлевізійнага прывыкання». Героі тэлефільма, з якімі глядач сустракаецца з вечара ў вечар, у нейкай ступені становяцца для яго блізкімі знаёмымі, добрымі сябрамі.

Другая асаблівасць успрыняцця тэлефільмаў тая, што на тэлевізійным экране, дзе фільмы — частка агульнай праграмы, яны глядзяцца з асаблівай патрабавальнасцю і праўдзівасцю расказу. Побач жа з імі, на тым жа малым экране, глядач бачыць публіцыстычныя рэпартажы з розных частак свету, штодзённую хроніку падзей, выдзігнутыя нашых сучаснікаў. Такім чынам, у адрозненне ад звычайнага кінафільма, які існуе на вялікім экране незалежна ад падзей дня, тэлефільм як бы ўключаны ў сістэму рэальных сённяшніх здзяйсненняў. Само існаванне на малым экране набліжае яго да факта, да вострых канфіктаў дня.

Імкненне да максімальнай праўдзівасці атмасферы, дакладнасці сітуацыі і дэталей абстаноўкі вызначыла ў многім і поспех беларускіх шмат-

НА ТЭЛЕЭКРАНЕ — ПУЛЬС ЧАСУ

серыйных тэлевізійных фільмаў «Вашынгтонскі карэспандэнт» і «Руіны страляюць». У аснову сюжэтаў пакладзены рэальныя падзеі, у тканіну фільмаў шырока ўведзены спраўдныя дакументы, захаваны многія спраўдныя імёны. І разам з тым карціны пабудаваны па законах мастацкай творчасці — вобразы герояў створаны сродкам акцёрскай ігры, уведзены асобныя выдуманія персанажы, новыя сюжэтныя матывы.

У абедзвюх гэтых карцінах няма галоўнага героя, на асабістай гісторыі якога трымаўся б развіццё сюжэта. У цэнтры ўвагі аўтараў перш за ўсё развіццё буйной гістарычнай падзеі — дзейнасць Мінскага падполля ў гады вайны, падрыхтоўка гарадскога паўстання і яго правал, новая хваля партызанскага руху («Руіны страляюць»); падзеі грамадскага жыцця ў Амерыцы, палітычныя забойствы, карупцыя, раслаенне ў асяроддзі буржуазнай прэсы («Вашынгтонскі карэспандэнт»).

Гісторыя праходзіць праз лёсы герояў, пранізваючы сваім рухам асабістае жыццё кожнага, вызначаючы месца чалавека ў ходзе гістарычных падзей, фарміруючы і раскрываючы яго характар. Блізкасць герояў беларускіх тэлефільмаў да эпіцэнтра буйных гістарычных падзей, асабліва «выбуховасць» матэрыялу вызначаюць драматычную напружанасць сюжэта, востры канфікт, цікавасць гледача да твораў.

Трохсерыйны тэлефільм «Вашынгтонскі карэспандэнт» (сцэнарысты М. Сагатэлян, І. Мендзярычкі, рэжысёр Ю. Дубровін, апэратар І. Рамішэўскі) паказвае нам падзеі апошняга дзесяцігоддзя

ў палітычным жыцці ЗША, убачаным вачыма савецкага журналіста, карэспандэнта ў Вашынгтоне. Фільм пабудаваны як спалучэнне дакументальных эпізодаў (у карціну ўведзена амерыканская кінахроніка) з ігравымі сценамі, у якіх паказаны журналісцкія колы Амерыкі. Перад намі прэс-клубы, прэс-кабінкі, тэлетаіпныя залы, студыі тэлебачання, журналісцкія бары, пакой Белага дома. Гэта дазваляе ўбачыць гістарычныя падзеі амаль у момант іх здзяйснення праз успрыняцце іх журналістамі, якія першыя каменціруюць іх і даносяць сваю трактоўку да масавай аўдыторыі.

Аўтары не проста ўключаюць хроніку ў тканіну фільма, яна як бы прапушчана праз успрыняцце савецкага журналіста Громава (артыст У. Сафонаў). Яго каментарый — гэта адначасова і наш погляд на міжнародныя падзеі і іх ацэнка знутры, погляд іх удзельніка і сведкі.

Такі прыём — адначасова ўдзел у падзеях і назіранне за імі — дазваляе нам «ўключыцца» ў ланцуг падзей, стаць іх нябачным удзельнікам, праз рэакцыю героя вострай перажыць незвычайнасць, яркасць і вострыню сітуацыі.

Шасцісерыйную карціну «Руіны страляюць» (сцэнарыст І. Новікаў, рэжысёр В. Чацверыкоў, апэратар Б. Аліфераў) глядачы яшчэ ўбачаць. Гэты твор таксама заснаваны на дакументальных падзеях. Шэсць серый фільма — гэта як бы шэсць этапаў барацьбы Мінскага падполля ад першых, яшчэ адзіночкіх актаў стыхійнага пратэсту да шырока арганізаванай партызанскай ба-

рацьбы, якой кіраваў Цэнтральны штаб партызанскага руху ў Маскве. У фільме адлюстроўваюцца найбольш важныя вузлавыя этапы падпольнай барацьбы — арганізацыя дыверсій, перапраўленне людзей і зброі з Мінска ў партызанскія лясы, выпуск падпольнай газеты «Звязда», прысуд кату беларускага народа, стаўленіку Гітлера ў Беларусі Кубэ і інш.

Навізна мастацкага вырашэння фільма «Руіны страляюць» для беларускага кіно ў тым, што ён пабудаваны як эпапея. Масавы гераізм падкрэслены і выяўлены паказам шырокай сеткі партызанскага падполля. Задача была надзвычай складаная — спалучыць дакументальную дакладнасць імён, падзей з узаўважэннем фактаў у мастацкай ігравой форме. У фільм уведзены фотаздымкі рэальных герояў Мінскага падполля, хроніка ваеннага часу, нямецкія дакументы (загады, данясенні), партызанскія лістоўкі, падпольная газета «Звязда».

У пачатку фільма з зацікаўлення ўзнікаюць фотаздымкі ўдзельнікаў Мінскага падполля — Ісая Казіна, Івана Кабушкіна, Уладзіміра Амелянюка, Яўгена Клумава, Дзмітрыя Караткевіча і іншых. Калі ў канцы шостага серыі мы зноў глядзім на гэтых партызан, то цяпер за кожным фотаздымкам нам бачыцца падзвіг рэальнай асобы, узноўлены акцёрскімі сродкамі.

Найбольшая маральная каштоўнасць фільма ў тым, што яго героі ў сваёй сукупнасці складаюць калектыўны партрэт лепшых людзей эпохі.

Вопыт такіх тэлевізійных карцін, як «Вашынгтонскі карэспандэнт» і «Руіны страляюць», яскрава паказвае, што тэлевізійнае мастацтва нашай рэспублікі ўпэўнена шукае свае ўласныя, спецыфічныя выяўленчыя сродкі, улічваючы вопыт мастацкага, дакументальнага кіно і прамога тэлебачання, звяртаючыся да тэм высокага грамадзянскага гучання.

Вольга НЯЧАЙ,
мастацтвазнаўца.

У «ПАЎЛІНКІ» ЮБІЛЕЙ

Беларускі дзяржаўны акадэмічны тэатр імя Я. Купалы пачаў свой пяцідзясяцігадовы сезон. І адкрыў яго васьмісотым спектаклем бессмяротнай купалаўскай «Паўлінкі».

Васемсот прадстаўленняў на сценах залаў краіны і сельскіх клубаў. Васемсот сустрэч з удзячным гледачом. Не ўсякаму спектаклю суджана такое доўгае і такое яркае сцэнічнае жыццё. Вось што гаворыць аб імяславным лёсе «Паўлінкі» адзін са стваральнікаў спектакля, народны артыст БССР С. Бірыла:

— Цяперашняя «Паўлінка» была ўпершыню паказана ў 1944 годзе. Калектыў працаваў тады ў Томску і вярнуцца дахаты, у вызваленую Беларусь, нам хацелася з якім-небудзь дарогім і памятным падарункам. Мы вырашылі, што ім можа стаць «Паўлінка». Але не бытавая, этнаграфічная пастаноўка, як яна трактывалася раней, а вясёлая, жыццярадавая, атымістычная камедыя са светлым, імяславным фіналам.

Над спектаклем пачалі працаваць лепшыя сілы тэатра — пастаноўшчык Л. Літвінаў, вядучыя акцёры — Г. Глебаў, Б. Платонаў, В. Дзядзькоўка, Л. Рэжэцкая, Р. Кашэльнікава, В. Пола, І. Шаціла. Працавалі з надзвычайным захваленнем і самаадданасцю. Поспех спектакля ў беларускага гледача перажыўшы самі смелыя нашы спадзяванні.

Ішлі гады, адыходзілі вядомыя майстры сцэны, іх месца займалі маладыя акцёры. Але нязменным заставаўся святочны, жыццёсцявардавы малонак спектакля.

У юбілейным, васьмісотым прадстаўленні разам з цяперашнімі выканаўцамі галоўных роляў, народнымі артыстамі СССР Э. Стомай, заслужанымі артыстамі рэспублікі П. Кармуніным, маладымі акцёрамі — А. Доўгай, В. Анісенка, А. Памазанам выступілі ўдзельнікі першай пастаноўкі — народная артыстка Савецкага Саюза Л. Рэжэцкая і народная артыстка рэспублікі В. Пола.

Цікавым і багатым на прэм'еры абяцае быць гэты сезон у тэатры. Заканачваецца работа над спектаклем «Працяг» па п'есе татарскага драматурга Д. Валеева. Ідуць рэпетыцыі новай фантастычнай камедыі К. Крапівы «Брама нейміручасці». Плануецца пастаноўка ў новым сезоне п'есы В. Быкава «Апошні шанс».

У Гомельскі палац піянераў імя Леніна прыйшла пачаткавага года яна прынесла радасную вестку аб тым, што на міжнароднай выстаўцы дзіцячага малюнка, якая праходзіла пад дэвізам «Уздоўж нафтаправода «Дружба», калекцыя работ 100 хлопчыкаў і дзяўчынак з Гомеля прысуджана першае месца і ўзнагарода — залаты медаль «За дружбу». Гэтыя выстаўкі ў горадзе Шведце Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі сталі ўжо традыцыйнымі. У іх удзельнічаюць дзеці з Савецкага Саюза, Польшчы, ГДР, Балгарыі, ЧССР і Венгрыі. Штогод у журы паступае 25—30 тысяч малюнкаў юных мастакоў. 900 лепшых работ хлопчыкаў і дзяўчынак уключаюцца ў экспазіцыю выстаўкі.

Калекцыя работ гомельскіх школьнікаў экспануецца трэці год запар. На выстаўцы 1971 года яна заняла другое месца і была ўзнагароджана сярэбраным медалём. А аўтары найбольш цікавых малюнкаў — дыпламамі выстаўкі. Яшчэ большага поспеху дабіліся юныя мастакі Гомеля ў 1972 годзе — першае месца. Школьнікі Ігар Цішын, Іра Хавіна і Віця Фралоў удастоены дыпламамі выстаўкі.

НА ЗДЫМКУ: дыпламант выстаўкі ў Шведце 1972 года Віктар ФРАЛОУ.

Фота Ч. МЕЗІНА.

ПЕСНЯ Ў ПАХОДЗЕ

Выйшаў у свет чарговы зборнік вершаў Еўдакіі Лось «Галіна з яблыкам». Амаль усе вершы прысвечаны нашай сушчаснасці, савецкім людзям-працаўнікам. Пэзтэса натхнёна расказвае пра тыя вострыя і драматычныя падзеі, якія адбываюцца на нашай неспакойнай планеце. У вершы «Мой сад» Е. Лось зазначае:

Не папракайце: дома не жыве, а ездзіць па рэспубліках Саюза... сэрца вечна ў далачынях заве... Гэта далачыня маляўніча пастае перад чытачом. Пэзтэса вандруе па Украіне, бачыць працавітых будняў брацтва народа. І нараджаюцца

словы, якія нясуць у сабе пацукі шчырага прызнання: «Любіце, хлопцы, Украіну, у вас харошая зямля...»

А вось старажытны Пскоў, у якім кожны камень — сведка далёкай і слаўнай славянскай гісторыі. Цяпер гэты горад малады сваімі людзьмі, сваімі справамі. «Роўненка крочыць па раўніне пскавіцянка ў белым фартушку». Праз дзяўчынку, праз яе ўсмешку бачыцца шчасце цэлага народа.

Знаёмства з марыйцамі Е. Лось падае ў іншым плане. У радках верша чуецца гул вайны. Узнікае поле бітвы, варожы дзот, наступленне савецкіх салдат. Дзот перапыніў дарогу байцам. І вось на яго рынуўся воін. Дзот замоўк,

стаў «чырвоным — жаўтавы жвір...» Гэта адбылося на радзіме пэзтэсы каля вёскі Дуброўка, што на Ушаччыне. Пасля вайны туды наведлася «чарнаброўка з пасівелай ад гора касой». Яна прыехала на магільні свайго каханага. Загінуў малады мужны марыец, вызваляючы беларускую зямлю.

Чытаючы зборнік пэзтэсы, пранікаешся павагай да яе творчасці, таму што яна бачыць свет разгоніста, шырока, не абмяжоўвае сябе ў выбары тэм. Яна ўмее цаніць людзей, тонка адчувае іх характары. У радках вершаў, што нарадзіліся ў выніку падарожжа, шмат цеплыні, шчырасці да брацкіх народаў. Яны, як святлом, прасякнуты пачуццямі дружбы і пралетарскага інтэрнацыяналізму, пачуццямі вялікай аднасці людзей, якія ўмеюць цаніць шчасце і мір.

Добрае уражанне пакідаюць вершы пэзтэсы, якія яна напі-

сала на аснове замежных паездак. Вось простыя і разам з тым яркія радкі з верша «За мяжой»:

Калі пыталіся чужыя,
З якой краіны працаўнік,
Не гаварыла я «Расія»
Ці «Беларусь», а —
«Советік».

У іх адчуваецца гордасць пэзтэсы за вялікую Радзіму, у якой усе народы «ідуць супольным ходам, усе ў нас ключыца — браты».

Характэрным для творчага почырку пэзтэсы з'яўляецца арганічная злітнасць у яе вершах лірыкі і публіцыстычнага пафасу. Кожны верш — нейкі важны малюнак, роздум над убачаным і перажытым.

Побач з тэмай аб дружбе народаў у зборніку Е. Лось узнімае тэму барацьбы за мір. Даўно адгрымела вайна, але яе водгулле яшчэ працягвае кельях прасторы, бударажыць людскія сэрцы. Трагічна

гучыць верш, прысвечаны бацьку Мінаю, слаўнаму партызанскаму камандзіру. «Уратаваў ён сотні дзетак, а вось сваіх не ўратаваў», — з вялікім болем піша пэзтэса.

Няма ў Е. Лось нейтральна-безасабістых вершаў і такіх, дзе адсутнічае эмацыянальная аснова. Сваю задачу яна разумее ў тым, каб асэнсоўваць рэчаіснасць, бачыць яе ў фарбах і яркіх праявах. У кнізе Е. Лось малюе і карціны родных мясцін, дзе прайшлі дзіцячыя і юнацкія гады. Найбольш запамінальныя яны атрымаліся ў вершы «На дзедавай зямлі». Моцна любіць пэзтэса родны край, яго мужных і працавітых людзей. Яна разумее: быць патрыётам — найпершы абавязак чалавека. Аб гэтым Е. Лось сказала творчым выслоўем — «На зайздрасце іншым, удалася любоў да Бацькаўшчыны мне».

Мікола ГАМОЛКА.

САДОВА - ПАРКАВАЯ мастацтва Беларусі — надзвычай цікавая галіна культурнай спадчыны нашага народа. У помніках гэтага віду мастацтва перад намі ажываюць цэлыя эпохі.

На працягу гісторыі адносіны да садоў і паркаў мяняліся. У XVII стагоддзі ў паркавым будаўніцтве Еўропы замацоўваецца французскі стыль (ён меў яшчэ назву «рэгулярны»). У кампазіцыі рэгулярнага парку закладзена ідэя адзінства, строгага парадку, і гэта знаходзіла сваё выяўленне ў выразнай структуры парку, у геаметрычнасці ліній і форм, у асаблівай параднасці і прыгажосці цэнтральнай паркавай часткі.

У Расіі на гэты час прыпадае стварэнне такіх парадных рэзідэнцый, як Пецяргоф, Летні сад, Стрэльна і інш. Да нашых дзён захаваліся беларускія паркі з рэгулярнай планіроўкай у Вялікім Мажэйкаве і Гародні (Гродзенская вобласць), у Дубоі (Брэсцкая вобласць) і іншых месцах.

Усе гэтыя ансамблі — сіметрычныя кампазіцыі, у якіх сядзіба-палац стаіць на цэнтральнай восі ўчастка. Пад'язная алея з прысадамі або працягвае цэнтральную вось, або ідзе перпендыкулярна ёй, уздоўж фасаднага боку парку. Службовыя будынкі, у тым ліку адміністрацыйныя карпусы, жыллё для прыслугі, кухні, стайні, аранжарэі групуюцца вакол цэнтральнага будынка, па перыметры параднага двара, замыкаючы яго, або размяшчаюцца недзе збоку, ствараючы самастойную групу.

Нягледзячы на параднасць

і ручаінаю, якія падзяляюць увесь масіў надвое. Адна частка, больш парадная, з палацам, злучаецца з другою мастком, перакінутым цераз ручай. Якраз у гэтым месцы ручай шырае, ствараючы азёрца, у якім плаваюць лебедзі. Ад мастка ўверх, па крутым схіле, вядуць мураваныя лесвіцы, а ўздоўж ракі ідзе вузкая набярэжная. Фармаванне парку, яго афармленне працягвалася многія гады, з часам з'яўляліся новыя дэкаратыўныя элементы.

Заслугоўвае ўвагі былі маёнткаў Радзівілаў (цяпер парк саўгаса «Чырвоная зорка» Мінскай вобласці). Адметнае ў гэтым сядзібным комплексе тое, што ён ствараўся, калі рэгулярныя прыёмы ў парковым будаўніцтве ўжо саступалі месца пейзажным. Таму для садова-паркавых ансамбляў гэтага часу характэрна спалучэнне элементаў абодвух стылевых напрамкаў.

кусціка тут прадугледжана. Асартымент дрэў у нашых парках надзвычай шырокі. Тут і мясцовыя пароды, і экзоты. І ўсё ж няма ніводнага беларускага парку, дзе не было б меданоснай ліпы. Асабліва шырока яе скарыстоўвалі, абсаджваючы ўнутрыпаркавыя і пад'язныя алеі ці ствараючы невялікія групы.

Вялікую ролю ў аб'ёмна-прасторавай арганізацыі парку адыгрывае архітэктура малых форм. Найбольш распаўсюджаныя яе ўзоры (дарэчы, і найлепш захаваныя) — брамы, альтанкі, лаўкі, масткі.

Часам пра старыя паркі расказваюць цікавыя паданні ці сапраўдныя гісторыі. Так, паркі масіў у вёсцы Бальтэнікі на Гродзеншчыне «памятае» выдатнага польскага паэта Адама Міцкевіча. У цэнтры ўрочышча Гаік, што падступае да самага парку, ляжыць вялізны пляскаты камень з выбітым на ім крыжам. Камень гэты мясцовыя жыхары звязваюць з гісторыяй рамантычнага каханьня маладога Міцкевіча і Марылі Верашчакі, якая жыла непадалёк ад Навагрудка. Гаспадарамі Залескага маёнтка, аб прыгажосці якога складалі вершы, былі Агінскія. Сядзібны комплекс ля Парычаў (Магілёўская вобласць) нагадвае пра дэкабрыста І. Пушчына, сябра вялікага Пушкіна.

Н. БУДЫКА,
асістэнтка кафедры архітэктуры Беларускага політэхнічнага інстытута.

НА ЗДЫМКАХ: уверсе — набярэжная Свіслачы ў мінскім парку імя М. Горкага; унізе — куток Гомельскага парку.

САДОВА-ПАРКАВАЯ АРХІТЭКТУРА

такага комплексу і на вялікія сродкі, што ішлі на яго ўтрыманне, рэгулярна спланаваны парк быў узорам выключнай эканоміі тэрыторыі, бо ў сярэдзіне баскетаў раслі садовыя дрэвы, ягады, а ў некаторых гаспадароў былі нават гароды.

Яшчэ ў часы, калі рэгулярны стыль быў у росквіце, зарадзіўся новы, пейзажны. Яму спрыялі, яго прапагандавалі паэты, мастакі-пейзажысты, якія апявалі прыгажосць некрутанай прыроды: палі, лясы, азёры. Аднак перш чым пейзажны парк замяніў рэгулярны, прайшло амаль стагоддзе. Новы стыль прынёс і новыя патрабаванні. Найпершай умовай стала стварыць такі парк, які рабіў бы ўражанне маляўнічага кутка натуральнай прыроды. Пейзажны (ландшафтны) сады на тэрыторыі Беларусі прадстаўлены шматлікай групай: у Нясвіжы і Міры, у Гомелі і Вярдомічах, у Опсе і Лынтупах, у Кісцянях і інш.

Адзін з найбольш вядомых такіх паркаў — Гомельскі. Палацава-паркавы комплекс размешчаны на высокім абрывістым беразе Сожа. Тэрыторыя яго перарэзана глыбокім ярам

Гаворачы пра беларускія паркі, неабходна зазначыць, што амаль усе яны займаюць найбольш маляўнічыя і цікавыя рэльефам мясціны. У кожным такім комплексе абавязкова быў які-небудзь вадаём: рака, возера ці ручай. Месцу і форме вадаёма надавалася аэлікае значэнне, бо ад гэтага шмат у чым залежала прасторавыя вырашэнне ўсяго парку.

Асноўная тэма кожнага саду, яго лейтматыў — пэўны пейзаж, які надае ўсяму комплексу непаўторнае аблічча. Але тэма гэта — не адвольная, стваральнікі бачылі яе прыкметы ў дэталі тэрыторыі. І тады гэты дробны дэталі рабіліся нібы канвой, па якой «вышываліся» маляўнічыя карціны парку. Напрыклад, асноўная тэма Нясвіжскага парку — сістэма азёраў. У Гомельскім парку «абыграны» ўзгоркавы рэльеф і г. д. А завершанасць паркавай канструкцыі надаюць умела падбраныя расліны. Тут маюць значэнне і колер, і форма кроны, і хуткасць росту, і вышыня, і тое, у якія тэрміны распускаецца ці ападае лісце. Аднак любуючыся старым паркам, мы зусім не думаем, што месца кожнага дрэва або

НАВІНЫ ФІЛАТЭЛІ

Юнакі і дзяўчаты са 140 краін збіраліся ў Берліне на X Сусветны фестываль моладзі і студэнтаў. Па традыцыі гэту важную падзею ў жыцці моладзі планеты філатэлісты многіх краін адзначылі з'яўленнем новых марак.

Лаканічнай мовай паштовай мініяцюры можна шмат сказаць не толькі аб мэтах сусветнага форуму, але і аб месцы яго правядзення. Напрыклад, на марцы, выпушчанай да VI фестывалю ў 1957 годзе, выразна акрэслены сілуэты Масквы, сёлета марка ГДР адлюстроўвае берлінскую тэлевежу. На большасці паштовых знакаў, якія з'явіліся да сустрэчы ў Берліне, паўтараецца лозунг X Сусветнага: «За антыімперыялістычную салідарнасць, мір і дружбу».

Л. КОЛАСАУ.

«ПЕСНІ СЯМІ ВЁСАК»

— так называецца зборнік беларускіх народных песень, што выйшаў нядаўна ў выдавецтве «Вышэйшая школа». У ім надрукаваны народныя песні, якія былі запісаны пераважна студэнтамі філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна ў сямі вёсках Міншчыны — у Мядзельскім, Клецкім, Вярэцінскім, Маладзечанскім, Стаўбцоўскім, Барысўскім і Лагойскім раёнах. Геаграфічна гэтыя вёскі знаходзяцца на тэрыторыі адной вобласці, тым не менш адрозненні паміж песнямі кожнай з іх даволі значныя.

Кніга радкамі народных песень цяпер далёка ад нас часу расказвае, як народ марыў пра лепшую долю, да чаго імкнулася яго душа. Разам з тым, калі выпадала вольная часіна, у нядзелю ці ў свята, селянін жартаваў, весяліўся, дасціпны гумар чуўся ў яго песнях. Аднак нават вясёлыя, жартоўныя песні — гэта згусткі пачуццяў, народжаных не радасным, шчаслівым жыццём, а толькі летуценнямі пра яго.

Былое жыццё, доля і нядоля, закладзеныя ў змесце песень, кранаюць, прымушаюць яшчэ больш глыбока асэнсоўваць здабыткі нашага сённяшняга дня, тыя велізарныя зрухі, якія адбыліся ў жыцці і побыце народа за апошнія паўстагоддзе. Новыя песні складае цяпер савецкі чалавек. У іх адлюстраваны і гонар за перамогі, якія здабыты ім, і радасць вольнай працы, і ўзлёт чалавечых мар і імкненняў. Аднак разам з тым належнае месца ў нашай духоўнай спадчыне павінна займаць і народная творчасць мінулых пакаленняў, якая, як піша ў прадмове да зборніка яго ўкладальнік паэт Ніл Гілевіч, «з'яўляецца жыццядзейнай духоўнай сілай, здольнай уплываць на фарміраванне асобы чалавека, яго светапогляду, мастацкага густу і г. д.».

Запісваючы народныя песні ў вёсках, студэнты тым самым чэрпалі народную мудрасць не з кніг, не з раней зробленых іншымі запісаў, а з непасрэдных крыніц, з вуснаў тых, хто данёс іх да нашых дзён у вуснапаэтычнай эстафеце пакаленняў, глыбей пазнавалі яе самабытнасць, характэрна, непаўторнасць.

В. МІЛКОУСКИ.

АДНАЎЛЕННЕ ЧЫРВОНАГА МОСТА

Чырвоны мост праз раку Палата — адна з памятных мясцін старажытнага Полацка. Тут 5 кастрычніка 1812 года адбыўся рукапашны бой дружыны пецярбургскага апалчэння з часцямі французскай арміі Сен-Сіра. Бой закончыўся перамогай апалчэнцаў і вызваленнем ад акупантаў горада. Мост назван Чырвоным у памяць аб тым, што ён быў заліты крывёю абаронцаў.

Цяпер пачаты будаўнічыя работы па аднаўленню Чырвонага моста ў першапачатковым выглядзе. На гэта асигнавана звыш 400 тысяч рублёў.

НАВАСЕЛЬЦЫ ЗАПАРКА

Каля тысячы жывёл, птушак і паўзучоў двухсот відаў жывуць у валерах і тэрымухах Гродзенскага запарка. Наведвальнікі могуць тут убачыць слана і мядзведзя, львоў і вярблюда, кракадзілаў і ўдаваў...

Два месяцы таму назад упершыню ў запарку з'явіліся на свет тры чорныя пантэры. Іх бацькі — Мурк і Мурка родам з Індакітай і жывуць тут ужо тры гады. Папаўненне і ў сям'і дзікабраўд. Наваселле ў запарку справіла нядаўна пара аруанскіх кенгуру. Хутка сюды будуць завезены яшчэ адна пара кенгуру — перуанскіх, а таксама малпы, кобы і фламінга.

ГУМАР

Дзіця, якое згубіла маці ў універсальным магазіне, звярнулася да аднаго са служачых:

— Прабачце, калі ласка. Вы не бачылі жанчыну без маленькага хлопчыка, які падобны на мяне?

— Тата, дамажыня работа, якую ты зрабіў за мяне ўчорнікуды не вартая.

— Шкада, вядома!
— Ды ты не засмучайся, татачка: ва ўсіх бацькоў атрымалася памылка ў гэтай задачы.

Знаёмыя пытаюцца ў жонкі аднаго падарожніка:

— Ці пашанцавала вашаму мужу ў час палявання на тыграў у Афрыцы?

— Зразумела. Ён не сустраў ніводнага тыгра.

Хлопчык упершыню ў вёсцы. Удоставь нагуляўшыся, ён прыбега дадому.

— Тата, я бачыў чалавека, які зрабіў каня!

— Не кажы глупстваў.
— Сапраўды, тата. Калі я падышоў бліжэй, ён скончыў прыбіваць яму ногі.

— Калі ты вырасцеш, кім ты хочаш стаць, Мішэль?

— Я буду ўрачом, як гэтыга хоча тата. Потым я стану адвакатам, як гэтыга хоча маці. А потым я стану мараком, каб зрабіць прыемнае і сабе.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП,
ЛЕНИНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82,
33-65-84, 33-03-15, 33-65-94,
33-15-15.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Зак. № 997.